

Ewa Katarzyna Wysocka

Wstęp

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 1, 7-13

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WSTĘP

Szanowni Państwo,

kolejny numer kwartalnika Przegląd Naukowo-Metodyczny „Edukacja dla Bezpieczeństwa”, w którym Czytelnik może zapoznać się z nowymi trendami w zakresie bezpieczeństwa narodowego, bezpieczeństwa wewnętrznego, zarządzania, pedagogiki i psychologii, zdominowały artykuły naukowe egzemplifikujące problemy z obszaru zainteresowań pedagogiki i psychologii, choć i w pozostałych działach czasopisma odnajdujemy wiele interesujących artykułów (łącznie 20). Artykuły te mają zróżnicowaną formułę, z przewagą opracowań informacyjnych i teoretycznych eksploracji, z wyraźnie mniej zaznaczającą się formułą doniesień badawczych, czyli eksploracji empirycznych. Każdy z nich przedstawia jednak wartość poznawczą, która jest znacząca dla potencjalnego czytelnika zainteresowanego problematyką poruszaną w poszczególnych działach.

Dział **Bezpieczeństwo narodowe** zawiera trzy artykuły, które odnoszą się do dwóch kwestii związanych z terroryzmem oraz zapewnieniem bezpieczeństwa obiektów, instalacji jądrowych i źródeł radioaktywnych.

Otwierający ten dział artykuł Jędrzeja Łukaszewicza (*Rola państwa i operatora w zapewnieniu bezpieczeństwa obiektów, instalacji jądrowych i źródeł radioaktywnych oraz procedura oceny ich zagrożenia w Polsce w świetle zaleceń i rekomendacji Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej*), obejmuje zagadnienia związane zarówno z bezpieczeństwem narodowym, jak i wewnętrznym. Autor stawia tezę o możliwości zagrożenia atakiem terrorystycznym obiektów i instalacji jądrowych, którego skutki mogą mieć różny charakter: polityczny, prestiżowy, społeczny, ekonomiczny i militarny. Autor wskazuje przyczyny zagrożenia atakiem terrorystycznym obiektów jądrowych, egzemplifikuje szczegółowo zagrożenia dla przemysłu jądrowego w Polsce i na świecie, charakteryzuje metody wykorzystania materiałów radioaktywnych przez terrorystów, a także kataloguje użytkowników materiałów radioaktywnych w Polsce wraz z posiadanymi przez nich źródłami, jednocześnie zaś określa obowiązki użytkownika w zakresie ochrony materiałów radioaktywnych i charakteryzuje procedurę oceny bezpieczeństwa materiałów radioaktywnych. Refleksje te odnosi do zaleceń i rekomendacji Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, ze względu na brak doświadczeń w zakresie ochrony obiektów i instalacji jądrowych w Polsce.

Dwa kolejne artykuły dotyczą bezpośrednio różnych aspektów terroryzmu. Pierwszy z nich, autorstwa Marcina Bielickiego (*Wpływ zamachów terrorystycznych na rynek kapitałowy na przykładzie indeksów giełd z Hiszpanii, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii*) wykorzystuje metodę analizy zdarzeń w celu oszacowania wpływu terroryzmu na światowe rynki kapitałowe. Autor odnosi się do trzech ataków terrorystycznych (skoordynowane ataki lotnicze z 11 września 2001 roku w USA, ataki bombowe z 11 marca 2004 roku w Madrycie i z 7 lipca 2005 roku w Londynie), wskazując ich konsekwencje dla głównych indeksów, czyli reakcji inwestorów na wskazane zdarzenia, które okazały się niejednorodne. Autor analizuje ów zróżnicowany wpływ na rynek kapitałowy w aspektach: rozmiarów rynku, płynności, jego struktury i skali ataku terrorystycznego.

Drugi i zarazem ostatni artykuł w tym dziale analizuje zagrożenie terroryzmem w kontekście uwarunkowań negocjacji z terrorystami. Autorka – Natalia Anna Dębowska – wychodząc z założenia o globalizowaniu się zjawiska terroryzmu – wskazuje konieczność zintegrowanych działań nie tylko na arenie narodowej (państwa), ale także ponadnarodowej (całego świata). Analizuje różne środki walki z terroryzmem, ale koncentruje się głównie na analizie systemowych rozwiązań (profesjonalizacji i integracji) dotyczących negocjacji z terrorystami. Jej głównym celem jest charakterystyka zjawiska negocjacji kryzysowych, uwzględniająca rozwój zainteresowania praktyczną stroną komunikacji kryzysowej w sytuacji zagrożenia życia w Polsce, stanowiącego rezultat zjawiska terroryzmu.

Dział **Bezpieczeństwo wewnętrzne** również zawiera trzy artykuły odnoszące się do kwestii bezpieczeństwa związanego z doбором nośników energii, zabezpieczaniem imprez masowych oraz transportem drogowym.

Kwestie bezpieczeństwa w kontekście politycznych i ekonomicznych wyznaczników doboru nośników energii porusza w swym opracowaniu Piotr Kwiatkiewicz (*Polityczny i ekonomiczny aspekt doboru nośników energii a kwestie bezpieczeństwa w Polsce*). Wychodząc od analizy nowych technologii związanych z energetyką, koncentruje się na wykazaniu zależności pomiędzy wzrostem produkcji energii elektrycznej a absorpcją paliw kopalnych, z uwzględnieniem analizy źródeł pochodzenia energii elektrycznej i dynamiki ich zmian. Szeroko analizuje także kwestię lobby w aspekcie wykorzystywanych źródeł energii elektrycznej, co doprowadza Autora do konstatacji, iż ich wybór dokonywany jest (i będzie) w oparciu o kryteria polityczne, zaś w przyszłości będzie rezultatem uzyskania dominacji przez jedno z energetycznych lobby.

Kolejne opracowanie autorstwa Aleksandry Czechowskiej (*Zabezpieczenie imprezy masowej o podwyższonym ryzyku przez policję pod kątem zadań o charakterze logistycznym*) stanowi wieloaspektową charakterystykę działań zabezpieczających specyficzne ze względu na poziom zagrożenia imprezy masowe. Autorka wychodzi od określenia kryteriów i cech imprez masowych w kontekście zadań stawianych ich organizatorom, a także szczególnych rodzajów działań i przedsięwzięć policyjnych. Analizuje typowe zagrożenia dla logistyki imprez masowych, wskazuje różne środki ochrony i ich funkcje, a także dokonuje opisu form i poziomów organizacji zabezpieczenia imprezy wraz z konceptualizacją, planowaniem działań, wykorzystywanymi w trakcie imprezy systemami informatycznymi, a także określa sposoby oceny ryzyka jakie impreza masowa za sobą niesie.

Ostatni artykuł w tym dziale, którego autorami są Paweł Sasin i Weronika Cieślak (*Bezpieczeństwo pracy kierowców w transporcie drogowym – ryzyko zawodowe*) to próba skatalogowania zagrożeń zawodowych na stanowiskach pracy w sektorze transportu drogowego, wraz ze wskazaniem ich podstawowych przyczyn. Na tle szczegółowej charakterystyki rodzajów zagrożeń powiązanej z ich przyczynami, autorzy przedstawiają metodę oszacowań ryzyka zawodowego (*Job Safety Analysis*), a także dokonują oszacowania ryzyka na poszczególnych stanowiskach pracy, wskazując jednocześnie środki zapobiegające aktywizacji skatalogowanych przez nich zagrożeń.

W dziale **Zarządzania** odnajdzie czytelnik pięć zróżnicowanych treściowo artykułów, odnoszących się zarówno bezpośrednio do różnych jego aspektów, jak stanowiących podstawę do tworzenia różnych rozwiązań organizacyjnych w aspekcie prawnym.

Otwierający dział artykuł Katarzyny Góreckiej (*Zarządzanie kryzysowe na tle wybranych państw sąsiadujących z Polską*), powiązany z szeroko rozumianym bezpieczeństwem, zawiera przesłanki uzasadniające koncentrację na systemach zarządzania kryzysowego w obliczu zagrożeń niemilitarnych. Autorka, wychodząc z założeń o konieczności stworzenia systemu „działania w kryzysie”, obejmującego wszystkie szczeble i struktury administracji, a także obejmującego obszar współpracy z krajami sąsiadującymi, analizuje systemy zarządzania kryzysowego, obrony cywilnej i ochrony ludności na poziomie narodowym i ponadnarodowym (Niemcy, Czechy, Rosja, Litwa).

Kolejne dwa artykuły odnoszą się do zarządzania przedsiębiorstwem, przedstawiając różne jego aspekty. Pierwszy z nich, autorstwa Dominika Senczyka (*Zintegrowane systemy zarządzania w przedsiębiorstwie na wybranych przykładach*) stanowi rozbudowaną analizę kryteriów określających system zarządzania (definicja i elementy systemu) i jego praktyczne funkcje. Jest też próbą skatalogowania systemów nieinformatycznych i informatycznych (ze szczególnym uwzględnieniem tych drugich). Autor koncentruje się jednak na przedstawieniu zintegrowanych systemów zarządzania (ich celów, sposobów integracji, cech), wskazując i opisując przykłady systemów już wdrożonych w wybranych przedsiębiorstwach.

Inne aspekty zarządzania przedsiębiorstwem analizuje Magda Wojdyła-Bednarczyk (*Konkurencyjność i innowacyjność jako wyzwanie dla małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*). Przedstawia wyzwania jakie stają przed małymi i średnimi przedsiębiorstwami w kontekście ich konkurencyjności na rynku, wyznaczonej poziomem innowacyjności. Innowacyjność jest tu traktowana jako przejaw przedsiębiorczości, zaś innowacja jako wyznacznik, a zarazem niezbędny warunek rozwoju i przetrwania małych i średnich przedsiębiorstw na rynku. Analizy pojęć konkurencyjności, innowacyjności i innowacji przekładane są na wizję rozwoju strategicznego sektora MSP, a także konfrontowane z potrzebą i wskazaniem potencjału innowacyjnego MSP, ilustrowanego danymi regionalnymi (narodowymi) i ponadnarodowymi. Autorka wskazuje także społeczne funkcje rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, stanowiące jednocześnie rezultat ich innowacyjności (i innowacji), służącej ich przetrwaniu.

Aspekty związane z osobowymi wyznacznikami organizacji i funkcjonowania nowoczesnej organizacji obrazuje artykuł Ilony Ziemkiewicz-Gawlik i Macieja Marczyka (*Rola menadżera w nowoczesnej organizacji*). Podejmując trud analizy roli menadżera, autorzy przedstawiają jego znaczenie w kierowaniu nowoczesną organizacją (przedsiębiorstwem), odnosząc się do zarządzania zasobami ludzkimi w organizacji, kierowania organizacją oraz poświęcają wiele uwagi cechom i zadaniom stawianym współczesnym menadżerom. Analiza ta dokonywana jest na bazie wskazania cech nowoczesnej organizacji, na tle czego scharakteryzowana i skonkretyzowana została rola (cechy i wyznaczniki) oraz zadania menadżera, z uwzględnieniem procesu (etapów) podejmowania decyzji przez kadrę kierowniczą (menadżerską) i skatalogowaniem ról pełnionych przez menadżerów

(reprezentacyjnej, przywódczej, pośrednika – łącznika, rzecznika przedsiębiorstwa, propagatora i eksperta – specjalisty).

Dział zamyka, pośrednio związany z zarządzaniem, artykuł dotyczący aspektów prawnych funkcjonowania różnych organizacji, w których działaniu ważne jest przestrzeganie prawa autorskiego. Artykuł Ewy Laskowskiej i Grzegorza Mani (*Polish copyright contract law and its current development from license towards lease*) skupia się na różnicach pomiędzy kontraktem wynajmu (najmu) i licencji, mówi także o polskich prawach autorskich i ich transferze. Polskie prawo używa bowiem dualistycznej teorii o prawach autorskich, próbując rozdzielić prawa majątkowe (ekonomiczne) od praw osobistych (indywidualnych) autora, ale jednocześnie nie potrafi dokładnie wytłumaczyć różnicy między nimi, ani też wskazać do jakich sytuacji każde z nich się odnosi. Artykuł przedstawia także problemy dotyczące ochrony właściciela praw autorskich, które spowodowane są ograniczoną regulacją tych praw. Autorzy koncentrują się również na opisie i wyjaśnieniu trzech różnych koncepcji dotyczących majątkowych (ekonomicznych) praw autorskich. Ilustrują również problemy związane z zastosowaniem regulacji dotyczących najmu praw autorskich na konkretnym przykładzie decyzji Polskiego Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2011. W zakończeniu autorzy wskazują zarówno zalety, jak i wady systemu obowiązującego w Polsce.

Kolejny dział – **Pedagogika** – obejmuje zróżnicowane kwestie: teoretyczne, praktyczne, empiryczne i metodyczne, odnoszące się do pedagogiki ogólnej i teorii wychowania, pedagogiki społecznej, pedagogiki specjalnej i pedagogiki resocjalizacyjnej.

Otwiera go artykuł Joanny Ignatowicz-Nikiel (*Postawy wobec aktywności autoedukacyjnej młodzieży „wkraczającej w dorosłość” jako forma działań transgresyjnych*), w którym Autorka przedstawia zagadnienia dotyczące osobistych dążeń człowieka do przekraczania granic własnego rozwoju oraz rozwoju świata własnego życia (transgresji osobistych i publicznych), odnosząc je do kwestii podstawowych dla teorii wychowania, a więc autoedukacji. Prowadzi refleksję teoretyczną na temat pojęć powiązanych ściśle z autoedukacją: samowychowaniem, samokształceniem, samonauczaniem, samouctwem, samorealizacją, autokreacją, samodoskonaleniem, transgresją i in. Dokonuje analizy historycznej rozwoju tychże pojęć, po to, by dokonać próby oceny powiązań samodzielnych działań człowieka służących rozwojowi z kształtowaniem osobowości, ludzkimi potrzebami i systemem wartości, działaniami transgresyjnymi i adaptacyjnymi, czy też motywacją do autokreacji. Artykuł kończy refleksja związana z aktywnością autoedukacyjną młodego pokolenia oraz powinnościami pedagogiki jako dyscypliny naukowej (i praktycznej) oraz pedagoga jako osoby profesjonalnie wspierającej dążenia do samodoskonalenia tej kategorii rozwojowej i społecznej.

Inny w swym przesłaniu (praktyczno-metodyczny) jest kolejny artykuł w tym dziale autorstwa Elżbiety Bieleckiej (*Pedagogika podwórkowa, pedagogika ulicy, streetworking – analiza porównawcza*), ulokowany w polu zainteresowań pedagogiki społecznej, a odnoszący się do różnych form pracy środowiskowej. Dokonana przez Autorkę analiza porównawcza wskazanych form pracy stanowi ważny przyczynek do uporządkowania refleksji teoretycznych w tym obszarze, a także sformułowania praktycznych dyrektyw pracy środowiskowej. Artykuł

w sposób zwięzły, a jednocześnie kompetentny rekapitułuje wiedzę i historyczne źródła, a także podstawowe założenia pedagogiki podwórkowej, pedagogiki ulicy i streetworkingu. Następnie Autorka porządkuje poszczególne formy pracy pedagogów środowiskowych z uwzględnieniem kryteriów je różnicujących: adresatów, zakładanych celów i sposobów ich osiągnięcia oraz przygotowania merytorycznego i kompetencyjnego kadry realizującej zakładane zadania. Przedstawiona propozycja różnicowania poszczególnych form pracy otwiera dalszą dyskusję, jednakże stanowi niezbędną bazę merytoryczną dla konstruowania projektów profilaktyczno-edukacyjnych, czy socjalno-interwencyjnych realizowanych w praktyce pedagogicznej, zaś skierowanych do różnych grup: dzieci, młodzieży i młodych dorosłych „spędzających czas na ulicy”.

Wyniki empirycznych eksploracji w obszarze pedagogiki resocjalizacyjnej prezentuje artykuł autorstwa Ewy Katarzyny Wysockiej i Barbary Ostafińskiej-Molik (*Nastawienia życiowe młodzieży niedostosowanej społecznie i prawidłowo przystosowanej – analiza porównawcza*). Autorki wychodząc z założeń psychologii poznawczej, opisującej osobowość jako system przekonań, dokonują próby różnicowania cech i właściwości charakterystycznych dla jednostek niedostosowanych społecznie, porównując je z analogicznymi cechami osobowości (przekonań, nastawień życiowych) właściwymi dla jednostek nieprzejawiających zaburzeń adaptacyjnych. Wskazane różnice – potwierdzone statystycznie – stanowią podstawę wnioskowania o istotnie odmiennym postrzeganiu siebie (samoocena i jej wymiary) oraz funkcjonowaniu w świecie (relacje interpersonalne wyznaczone przez poczucie zagrożenia i wsparcia, prospołeczność i agresywność; obraz świata – jego sensowność i zorganizowanie; obraz własnego życia – poczucie skuteczności i bezradności) młodzieży prawidłowo i wadliwie przystosowanej. Autorki potwierdzają zatem postawioną hipotezę o zróżnicowanym sposobie postrzegania świata (schematy opisowe) i motywacji do działania w świecie (schematy motywacyjne, preferencyjne) w porównywanych przez siebie grupach.

Kolejny artykuł odnoszący się do problemów z obszaru pedagogiki specjalnej, autorstwa Lucyny Bobkowicz-Lewartowskiej i Magdaleny Giers (*Uwarunkowania i przejawy zespołu Tourette'a z ilustracją dwóch przypadków*), prezentuje bogaty materiał informacyjny dotyczący specyficznej jednostki zaburzeń – zespołu Tourette'a, w aspekcie symptomatologii, epidemiologii, specyficznych powiązań z innymi zaburzeniami, problemów z diagnozowaniem i znaczeniem wczesnego wykrywania zaburzenia dla jego terapii. Autorki charakteryzują także jakość życia osób i rodzin dotkniętych tym zaburzeniem, co poparte zostało analizą dwóch przypadków, uwzględniającą szereg kryteriów opisujących sposób postrzegania dziecka z zespołem Tourette'a przez matki.

Dział pedagogiczny zamyka artykuł *stricte* metodyczny, inspirowany problemami studentów w obszarze pisania prac dyplomowych – licencjackich i magisterskich, zaś odnoszący się do reguł metodologicznych i praktycznych, ułatwiających ich konceptualizację i redagowanie (Ryszard Gołębiowski, *Struktura pracy dyplomowej*). To swoisty przewodnik dla studenta, mający głównie wartość informacyjną, ale z pewnością przekładającą się na warstwę metodyki pisania pracy dyplomowej, z uwzględnieniem struktury pracy i zawartości poszczególnych

jej elementów. Treści merytoryczne wzbogaca przykład konceptualizacji konkretnego problemu badawczego, co stanowi przełożenie ogólnych wskazań metodologicznych na praktyczne ich zastosowanie,

W ostatnim dziale – **Psychologia** – prezentujemy trzy opracowania, także różne w swej formie i przesłaniu, a więc znajdują się w nim zarówno refleksje teoretyczne, empiryczne egzemplifikacje, jak i materiały *stricte* informacyjno-metodyczne.

Pierwszy artykuł Danuty Boreckiej-Biernat (*Agresja – dlaczego dzieci ranią i jak możemy temu przeciwdziałać*), mający formę refleksji teoretycznej, służącej wskazaniu metodycznych aspektów pracy z dzieckiem przejawiającym zachowania agresywne. To zarazem analiza zachowania agresywnego z próbą identyfikowania jego celów, czyli wskazania funkcjonalności zachowań agresywnych w kontekście zrepresjonowanych potrzeb dziecka (przeformułowanie tradycyjnego pytania o przyczyny, czyli – dlaczego? – w pytanie o funkcje zachowań agresywnych, czyli – po co?). Pozwala to zrozumieć zachowania agresywne dziecka, a nie tylko je wyjaśniać. W tym kontekście omówione zostają ważne tezy odnoszące się do różnych koncepcji agresji, a więc agresja jako walka w zabawie, agresja jako reakcja na frustrację, agresja jako „wywiad” i agresja jako ukryte pragnienie miłości. Na zakończenie Autorka dokonuje rekapitulacji głównych czynników zachowań agresywnych tkwiących w środowisku życia dziecka (środowisko rodzinne i różne wyznaczniki jego jakości). Dokonywane analizy stanowią podstawę sformułowania podstawowych wskazań i zaleceń do pracy w obszarze przeciwdziałania agresji wśród dzieci.

W kolejnym artykule Leszka Świecy i Ewy Katarzyny Wysockiej (*Makiawelizm edukacyjny w kontekście bezpieczeństwa podopiecznego w komunikacji społecznej – próba diagnozy*) poruszony został ważki problem indukowania przez system edukacyjny zachowań (i osobowości) makiawelicznej. Autorzy odnosząc się do klasycznych koncepcji makiawelizmu (R. Christie, F. Geist), dokonują analizy konsekwencji wadliwej komunikacji interpersonalnej w procesie edukacyjnym, promującym zachowania instrumentalne (manipulację), co prowadzić może do utrwalania się cech osobowości makiawelicznej. Refleksję odnoszącą się do znanych teorii i wyników badań empirycznych, egzemplifikują – co prawda w sposób wyrywkowy, ale potwierdzony statystycznie – wynikami badań własnych, pośrednio weryfikujących tezę o znaczeniu relacji edukacyjnych w rozwoju syndromu makiawelizmu. Potwierdzają hipotezę o stosunkowo wysokim poziomie makiawelizmu w grupie nauczycieli (w stosunku do innych grup zawodowych), potencjalnej normalizacji zachowań o cechach makiawelicznych wśród nauczycieli, a także o wzroście poziomu makiawelizmu w toku nauki szkolnej (zależność od poziomu wykształcenia). Odnoszą też własne refleksje do koncepcji „ukrytych programów szkolnych”.

Artykuł Andrzeja Piotrowskiego (*Stres w warunkach zawodowej służby wojskowej*) dotyka złożonych problemów związanych z czynnikami stresogennymi charakterystycznymi dla specyficznej roli zawodowej. To teoretyczne refleksje związane z próbą przeniesienia ogólnej teorii stresu do analizy specyficznego środowiska zawodowego (służby wojskowej), dokonywanej pod kątem charakterystycznych dlań warunków determinujących doświadczanie stresu. Dokonując rozbudowanej analizy stresu w ujęciu psychologicznym Autor wskazuje – za Lazarusem – ogólne kategorie stresorów, które następnie lokuje w analizie

stresu zawodowego (przyczyny i konsekwencje doświadczania stresu) i odnosi do specyficznych dla zawodu żołnierza czynników stresogennych, wskazując jednocześnie kierunek działań eliminujących – choćby częściowo – zagrożenia wynikające z doświadczanego stresu w służbie wojskowej.

Zróżnicowanie problematyki podejmowanej w poszczególnych działach i opracowaniach, a także społeczne znaczenie kwestii w nich poruszanych, stanowi niewątpliwie podstawę do oceny przedkładanego Czytelnikowi kolejnego numeru *Przeglądu* jako bardzo interesującego poznawczo, nie tylko dla reprezentantów poszczególnych dyscyplin naukowych, ale także dla każdego Czytelnika pragnącego rozwijać własną wiedzę o człowieku i świecie, w którym żyje.

Dlatego też zachęcam do wnikliwej i refleksyjnej lektury wszystkich opracowań zawartych w przygotowanym przez Redakcję numerze.

Ewa Katarzyna WYSOCKA